

Megjelenik
minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ár
Egész évre 6 frt o. é.
Félévre . 3 „ „ „

A közlemények és előfizetések bérmentve küldendők.

Szakhirdetések
egy példát hasábsora 6 kerral számítottatik.

HASONSZENVI

KÖZLÖNY.

Előfizethetni

vidéken

minden cs. kir. postahivatal utján.

Gyöngyösön

a szerkesztőnél.

Egerben

az érseki lyceumi nyomdában.

Alapos ismereteket terjesztő orvosi lap a homœopathiáról.

Szerkesztő-tulajdonos: **Horner István**, a gyöngyösi központi kórház igazgató-főorvosa.

TARTALMA: Előfizetési felhívás. — Jelentés a németországi hasonsz. központi orvosegylet által 1864 aug. 9-kén és 10-kén Braunschweigban megtartott közgyűlésről. — A marhavész, és azt meggátló rendőri rendszabályok. (vége.) — A terhesek és újonszülöttek körüli eljárás (vége.) — Egy szerény indítvány Dr. Dudits Miklós által. — A központi kórházak megismertetése (folytatás).

Előfizetési fölhívás

a

„HASONSZENVI KÖZLÖNY“

ezimű orvosi lapra.

Az absolutismusnak a tudomány terén ugyanazon értelme van mint a népek történelmében. Hol a tudomány bizonyos testületek kényuralma alatt nyög, melyek folytonosan jogaik- és törvényekre hivatkozva, minden ellenörködést lehetlenné tesznek, ott a szabadság a tudományban nem létezhetik. Az ellenvélemény tudatlanságnak, az oppositio ellenséges indulatnak neveztetik. Eleven például állnak e tekintetben előttünk: Newton, Galilaei, Hervey s több híres tudósaink halhatatlan nevei. Ily állásban vagyunk ma, midőn két orvosi párt, — az egyik öröklött jogainak fentartása, — a másik a szenvedő emberiség legszentebb érdekétől buzdítva egymás ellen küzd. s eme küzdelem. bár kezdetétől 60 évet számítunk, a mai napig is ugyanazon elkeseredéssel folytattatik.

Az úgy ily állásában a sajtó, és általa az érdeklött közönség felvilágosítása azon eszközök, melyek a győzelmet egy vagy más pártnak biztosíthatják. Ez értelemben alakult meg a „Hasonszenvi Közlöny“, mint a kisebb orvosi párt organuma, mely feladatát tűzé ki: a gyógyászatot eredeti kutforrásához, a természet-törvényeihez visszavezetni, a hasonszenviről alapos ismereteket terjesztetni, s ez által magyar hazánk közönségének módot nyújtani, hogy e természetszerű gyógymódot ne hallomás, ne theoretikai álokoskodások, ne rágalom vagy dicséret, hanem alapos ismeretek útján önmaga ítélje meg.

Megjelenik e lap minden hóban kétszer, a hó 1-ső és 15-dik napján.

Előfizetési föltételek :

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

Előfizetni lehet az alulirt szerkesztőnél Gyöngyösön, azonkívül minden cs. k. posta-hivatalnál, és Egerben az érseki lyc. nyomdában. Az előfizetési ár bérmentes levelekben küldendő.

Kelt Gyöngyösön, dec. hó 1-én 1864.

Horner István,

orvostudor, a gyöngyösi központi kórház igazgató főorvosa, a kir. magy. természettudományi társulat r. tagja stb.

Jelentés

a németországi hasonszenvi központi orvosgyűlés által 1864. aug. 9-én és 10-kén Braunschweigban megtartott közgyűlésről.

Melléklet D.

Az elnök dr. Fielitz megnyitó beszéde.*)

Mélyen tisztelt urak!

„A természet felett csak úgy győzedelmeskedünk, ha törvényeinek engedelmeskedünk.“

Ezen az első tekintetre feltűnőnek látszó állítmány, és pedig egy meggyökerezett ellenfelünk nyilatkozata után, kinek egy hasonszenvi nemessúlyom már egyizben éles körmeit megmutatá, oly mély igazságot rejt magában, miszerint azt a gyógyászat legnevezetesebb szabályának tekinthetni. Méltán neveztetett az orvos tudomány természet tudománynak, felfedezeti tudománynak. Célja a természet törvénye — következménye a tapasztalás. Azon törvényt kell neki tehát nyomozni, melyet egyedül követni, melynek egyedül szolgálni köteles. A természet és az élettörvényein kívül nincs más tekintély, nincs magasb hatalom a tudományban. A természet alapcélja a nemzés és újjászületés, ő maga az élet, mely szakadatlan forgásban az örökkévaló törvények szerint önállólag nemz, felbont és újjá teremt; a nemzettel ugyanazon törvények által védi és feltartja. Egy világhírű görög tudós a régi korból ekként nyilatkozik:

„Az élő egy cél után működik, és
Az élő önmagában a cél.“

Ezen biologikus törvény nyilatkozik egyes életművezetekben, és uralkodik a nagy világban. Élettani működéseivel rendszeres állapotban önállólag törekszik magamagát feltartani és védelmezni, — törekszik kiegyenlíteni a rendellenest, és azon változásokat, melyekre a kül befolyások által természetszerű fogékonyasága miatt alá van vetve, s melyeket betegségnek nevezünk.

Mind a két élettörvény, — a rendszeres állapotnak fentartása, — a rendellenesnek helyreállítása, ugyanazon, és minden esetben közösen fenálló biologikus törvényeknek vannak alárendelve, és ugyanazon élettani képzési rendszer szerint következnek be. Eszerint a kiegyenlítő, a szabályozó munkasága az életművezetnek, saját épsége fentartására az, mely az ellenhatás törvénye szerint a külső hatások ellen magát védi, — a tulajdonképi gyógyító eleme a kórszabálytalanságnak, vagy is ő maga a természet gyógyereje.

A betegség röviden gyógyulási törekvésnek nevez-

*) Ezen jeles beszédet, mely a hasonszenv állásának jogosságát mind a közéletben, mind a tudományban mély szakavatottsággal terjeszti elő, t. olvasóink különös figyelmébe ajánljuk.

(S z e r k.)

tett. Ez értetlen magyarázat. Létezik ugyan a betegségben gyógyulási törekvés, de ez maga a betegséget nem képezi.

Vannak több tényezők, melyek a betegséget feltételezik; így például: a külső hatások, azoknak szabálytalan hatása az életművezetere, — az életművezetnek hatása és visszahatása, annak ellenható és szabályozó munkássága, s ez utóbbiak képezik tulajdonképen a gyógyulást.

A szabályozó törekvések azonban nem vezetnek mindig célra, nem a rendszeres állapot helyreállítására, sőt a legyőzhetetlen ártalom, és az örök valóságtól vele született gyarlósága a testnek, gyakran a rendszeres állapot felbomlására, a halálra vezetnek.

Ekként a természet gyógyerején kívül, hol ez vesztélyben forog összeroskadni és magát felemészteni, az élet megmentésére még egy más hatalom is van, és ez, a mesterséges gyógyítás.

Ha a mesterséges gyógyító a beteg testen győzedelmeskedni akar, annak saját élettörvényei alá kell magát helyezni.

Tudjuk tehát most már, hogy a természettörvényén kívül, melynek segédelmével az élet magát feltartja, magát védi, és küzd, nem létezik hatalmasabb tekintély, nem létezik biztosabb mód; eszerint az élettörvény a végzetlen organikus rendszer, melynek segédelmével az életművezet kül megtámadások ellen épsége fentartása tekintetéből magát védi, — az egyetlenegy kalaúz, az egyetlenegy mérték a gyógyászatra nézve.

A mesterségnek gyógyítani ép úgy kell, mint a természetnek. A mesterséges gyógyításnak hasonló ellenhatásokat kell a kórártalom hatása ellen élesíteni, megegyezőleg a sérült test visszahatásával, mely azt saját biológiai törvényei szerint eszközölni törekszik. Ezt a mesterséges gyógyító törekvés két irányban viszi véghez; részint helybelileg a kórtüzhelyén, magában a megsérült életműben specifikus műszerekkel, melyek az életművezet munkaságát a szenvedő részre határozzák, tehát helybeli visszahatás által az ártalom eltávolítására; — másrészt **általánosan** az egész életművezetere ugyanazon szerek általános hatása által, legyen az élő, vagy a száműzött utóhatás, a válságok (Crises) előmozdítására, melyek egyedül az életművezet, és pedig ennek épréseit által jöhetnek létre miről maga a Physiologia azt tanítja, hogy:

„Úgy a szenvedések, mint a gyógyulás csak addig lehetségesek, míg az életművezet kiterjedésében egy bizonyos munkaképes **épmaradvány** az életre fentartva lenni találhatik.“

És így minden természetszerű mesterséges gyógyulás nem egyéb, mint együtt működése (synergia) a

mesterséges és a természeti gyógyerőnek a hasonlatosság elve szerint eszközölve. — Voltak, kik a hasonlatossági elv alapján, a természettörvényes gyógyászatot, dinamikus visszahatás gyógyászatának nevezték, más gyógymódok megkülönböztetésére és összehasonlítására; itt azonban hibázik a tertium comparationis-hoz még egy más természetszerű gyógyászat, — az életművezet dinamikus visszahatása nélküli gyógyászat, mivel azonban minden valóságos gyógyulás egyedül a dinamikus visszahatás által teljesíthető, — minden mesterséges gyógyítás csak az összes életművezet együtt működése által vihető véghez történjék bár az, az érzési vagy a tápéleti idegek által; ennél fogva a fentebb előadottnon kívül, nem létezhetik egyéb természetszerű mesterséges gyógyítás. Minden más gyógytörvények, mihelyt az életművezet gyógytörvényével párhuzamban nem állanak, vagy azon kívül, vagy ellene vannak, nem természetszerűek.

Minthogy mindnyájunk előtt ismeretes, hogy minden kórfolyam összességét hatási és ellenhatási tünetnyekből áll annyira, hogy a testnek ezen összességét mechanizmusában a legélesebb Diagnosis, — a kór és visszahatás tulajdonképi tünetnyeit, — sokszor igen nehezen, gyakran pedig épen meg nem különböztetheti, és így egyedül a kór összes alakját ismerheti csak fel; ennél fogva az életművezet ily mély rejtélyében egy elv nélküli gyógyászat, mely in majorem physiologiae gloriam, csak a kórtünetek után kapdos, és a kórtermény ellen hadarász, igen nagy hadi zavarba jöhet, midőn a harc tüzeiben a nehéz löveget az ellenre és jóakaróra egyiránt tüzezi ki.

Egyéb gyógytörvények és gyógymódok létezését ámitólag, és a physiologiával ellenkezőleg feljogosítani keresték, midőn azon tétel állították fel, hogy a kór elnyomása nem lehet a gyógyászatnak általános és helybenhagyható célja, — nem lehet annak kizáró alapelve, következve nincs is általános gyógyelv. — A különböző gyógymódok jogossága tehát akként magyaráztatik: hogy az emberi test több és különböző utakat választ a reá erőszakolt szabálytalanságok kiegyenlítésére. kell tehát, hogy különböző gyógymódok is legyenek. — Ez mindazáltal igen hibás következtetés. Minden gyógytörvénye az emberi testnek, minden irányzata az organikus ellenhatásnak, egy közös élettörvényből folyik ki, mely ugy a test rendszeres, mint rendszerellenes állapotában egyenlően uralkodik. A test minden műtétele, minden életmunkasága egy központi szerv igazgatása alatt áll. Minden visszahatás ezen központi szerv érző idegei, minden elválasztása a kórátalomnak a tápéleti idegek által, ugyanazon physiologiai törvények szerint eszközöltetik. Azon különböző gyógy-

eredmények tehát, melyeket a természetnek elintézni kell, s melyekből többféle gyógymódokat származtatni akarnak, mindég ugyanegy központi hatalomnak a munkasága ugyanegy célra; ekként a különböző, a helységek szerint változható visszahatásaiból a központi szervnek, többféle gyógymódokat szerkeszteni nem lehet. Ezen közös élettörvény mindég, és örökös szabálya marad a mesterséges gyógyulásoknak. A természet törvényeire alapított mesterséges gyógyászat gyógyszerivel mindig az életművezet törekvését követi, és azon híres Physiologus szerint, ki a hyppocratesi gyógytan ünnepele alkalmával, a hasonlóságról e szép szavakkal tett említést:

„minden egyes kóresetnek szoros individualizálásával, az érzékek és az elme megfeszítésével véghezvitt elemzéssel, a gyógyszerek választása körül nem a kórnevezet mely időszertint változik, hanem a kóreset sajátlagossága szerint.“

És hogy e mondatot kiegészítsük: az összes kórfolyam alakjának szoros felfogása mellett, — maga ezen alak ellen a hasonlatosság, törvénye alapján rendeli a megfelelő gyógyszert. Az alakkal a mesterséges gyógyászat a kór lényegét is érinti, miután az alak a lényeg nyilvánítása, és a betegségnek az orvos által egyedül felismerhető oldala.

Az alakot, bár mily finom legyen az, mint a kórtényegének nyilvánítását a hasonlóságvész ragadja meg szorosan, mert mint a königsbergi bölcs helyesen megjegyzi:

„hogy a dolgot önmagában valóságosan fel nem ismerjük hanem egyedül azon érzéki benyomások melyeket okoz, emelhetik öntudatunkra, mely nézeteinkkel a dolog természete még nincs kimerítve.“

A subjectivus kórtüneteknek gyermekies kigumolása a kórhatáratnál, azon ellenmondások sorába tartozik, melyekkel a physiologusok magukat gyakran vétkesekké teszik. Ez megtagadása azon idegéletlani törvénynek, mely szerint: a subjectivus érzés, mely öntudatna emelkedik, — a fájdalom, az érzékidegek műtétele, az érzés által objectivus mozgalmak hozatnak létre, ennél fogva ezen műtételek kóros tünetnyei ép ugy tartoznak a kórhatárhoz, mint az objectivus kórtünetek.

A hasonlatossági törvény e szerint még ott is érinti az ismeretlen kórokat, hol a legtökéletesebb vizsgálódás az ismeret határait túl nem haladhatja. Ő követi a nyilvánításokat, a láthatatlan és megmérhetetlen belső eseményeknek alakjait, ekként megtalálja a gyógyszernek simile-jét az elrejtett kórtermészet ellen.

Mivel tehát a hasonlatossági törvény mindég párhuzamban áll a kórfolyammal, eszerint a legkeresetle-

nebb logika is bizonyítja, hogy a hasonszenvi gyógy-mód mindazon különféle módoknak, melyeket a természet a szabálytalanságok kiegyenlítésére felhasznál, megfelel, ennek folytán kifejlődési korszakában mindenféle octroált mesterséges gyógymódokat feleslegessé fog tenni.

Ez által különbözteti meg magát a hasonszenvi, a természettörvényeire alapított gyógymód, szorosan és örökre más conjecturalis álgógymódoktól. De ép ezen okból marad a hasonszenv kigúnyolása, az orvosi történetben egy erkölcsi nevezetesség, — az államgyógyászat biborpalástyán egy kormos folt, mely annál homályosabb leend, mentül inkább fog a hasonszenvi gyógy-mód a gyógyászat hasadécai közé világítani.

Ezen intolerantiát egyedül egy híres Physiologus őszinte vallomása mentheti meg, ki elismeri:

„miként hirre vergődött tudósok mily nehezen hártározzák el magukat a már megszokott általános nézeteiket, előrehaladó ismereteknek feláldozni, és az újabb véleményeket gyökeresen elfogadni“

Ennek ellenében egy más nagyhirű Physiologus azt véleményezi:

„Az új mindig veszélyesnek lenni látszik még új; a tudomány mindazáltal csak valótlán, önkényes, és emberi tételek ellenében kényelmetlen és veszélyes.“

Tudjuk azonfelül, hogy a hasonszenvnek van még némely egyénekre nézve túlérzéki (metaphysikai) tulajdona is, mely nem fér minden ember elméjében, különösen azokéba nem, kiknél a nevezességi életmű a koponyában rejlik.

Innét eredt, hogy a hasonszenvi gyógymód a régi institutiók és privilegiumok rendszerének áldozata maradt; — áldozata a czéhgyüloleteknek, a tanszék monopoliumának, a tanárok öröklött bölcseségének, kikről a szentírás azt mondja:

„Midőn azt hívék hogy ők a bölcsék, megtébo-lyodtak.“

Sok helyen a híres koriphäusoknak vegytani disz-épületeket emeltek, másutt a halálnak kórboneztani pa-lotákat építettek; midőn több helyen az életrevaló, és természetszerű gyógymódra, orvosrendőri kényszer-dolmányt öltöttek fel.

A hasonszenv ezen sorsa felett nem kell nekik csodál-koznunk; bele illik ez azon korszakba melyben szá-zadunk leghiresebb természetbúvára a sirig „lelkigyil-kosnak“ káromoltatott: ezen czivodás a természet felett bele illik azon századba, melyben magát az ördögöt látnák legszivesebben a természettörténet tanári szék-ben beigtatni, általa a természet alkalmatlan törvényeit szabályozni, és a természettudományok követeléseit visszautasítani.

Hol a tudomány szabadsága üldöztetik, hol a mes-teriség kötve tartatik, hol a német népgyűlésekben Böe-tierek virrasztanak, és parlamenti képviselői ésszel a ha-sonszenv „tudományos képtelensége felett“ ítélnék. *) ott még csak gondolat szabadság sem létezik.

Az esztelenség ekként összefonott plica polonikája ellen nem létezik ugyan birtokunkban egy *simile*, mind-azáltal egy krakói orvos, ki ezen utálatos kórt alaposan ismeri, ajánl ez ellen egy Antipathicumot, mely így ne-vezetik „jól megkefélni, és fejét megmosni.“

(Vége ezen mellékletnek a jövő számban.)

A marhavész, és azt meggátló rendőri rendszabályok.

(Vége.)

A nevezett idő óta hazánkban a vész ki sem fogy; a helyett azonban hogy a rendőri rendszabályokat szigorúbban teljesítenénk, és valahára a felett gondoskod-nánk, hogy a vést állandóan kiirtsuk, azokat mindin-kább kevesebb erőlyességgel alkalmazzuk, sőt némely községekben oly rendeletek hozatnak életbe, melyek nem csak a vést meg nem gátolják, de a rendszer ellen bizalmatlanságot is gerjesztenek. Így jöttem a mult év-ben egy távol lakó betegemtől, hol a vésznek semmi je-lei nem valának, s utamban egy falun kellett keresztül utaznom, mely ragályos volt. A falu végén álló örök megállítanak, s midőn kérdést tevők, miért állítanak meg, azt nyertem válaszul, hogy tudni akarják nincs e széna a kocsin, mert ily kocsit nekik nem szabad keresztül bocsátani. A faluból kiérkezvén a T. . . . egyik hidján kel-lett keresztül hajtanom, s mit látok? a T. . . . csekély vizé-ből az ég felé állottak azon marhák lábai, melyek a vészben clestek, és a T. . . . elásattak. A tudatlan örök tehát oda valának utasítva, hogy öröködjének a felett mi vést nem hoz, a dolog lényegére pedig semmi gond sem fordítatott.

Hogy a marhavész elleni rendőri szabályok a ki-tűzött czélnak megfeleljenek, erre nézve szerintem mul-hatatlannal szükséges, hogy a mennyire lehetséges, ha-zánk birtokos osztálya a rendőri rendszabályok felügye-letébe bevonassék, azonfelül pedig az orvosok, kik a rendszabályok vezetésével megbizatnak teljhatalommal ruháztassanak fel.

E két pont körül sarkallik a politiaális rendszabá-lyok szerencsés kezelése, s így az országnak a temérdek károktóli megmentése.

Mindezeket eszerint véleményezem végrehajthatni:

1-ször Alakitassék minden megye székhelyén egy állandó bizottmány, melynek elnöke az alispány legyen.

*) Hasonló Bütetierek fájdalom! nálunk is elég számosan vannak, kik minden értelem nélkül a hasonszenv ellen hada-rásznak. (S z e r k.)

Ezen bizottmány feladata leend: a marhavész állapotáról az egész országban magának kimerítő tudomást szerezni, és mihelyt a vész a megye határához közeledik, azonnal a politialis rendszabályokat életbe kell léptetni. Minden a vést tárgyzó felsőbbi rendeletek és jelentések ezen bizottmányhoz átteendőik, mely azt haladéknélkül a kül bizottmányi tagoknak megküldendi. Ezen bizottmány minden megszorítás nélkül rendelkezék a szükséges orvosi, és felügyeleti személyzetről is, ő szabja meg ezeknek napidijait, és pedig a szerint, hogy elmulasztott egyéb keresetökért, illendően kártalaníttassanak, kitűnő erélyességre azonfelől külön jutalmak is tűzettesenek ki.

2-szor Minden községben alakitassanak albizottmányok, kiknek elnöke ott, hol rendezett tanács nem létezik, mindenkor egy ott lakó közbirtokos legyen. Ezen albizottmányoknak kötelességük a központi bizottmány minden rendeleteit elfogadni, javallatokat a szükséghez képest előterjeszteni, a hiányokat felfedezni, mind az egészségi, mind a felügyeleti személyzet felett szigoruan őrködni. Az albizottmány elnöke a központi bizottmányt minden héten legalább egyszer, szükség esetében rögtön értesitendi.

3-szor Minden megye kiterjedéséhez képest osztassék fel két vagy több kerületre is, melynek mindegyikében egy, az állat orvoslásban jártas és munkásságáról ösmeretes orvostudor fő felügyelőül neveztessek ki. Ezen felügyelő orvosok rendelkezése alatt állanak a kerületi sebészek. sőt ha a vész valamely községben nagyobb kiterjedést nyerme, oly helyekre egy állandó orvos rendeltessék. A felügyelő orvosok jelentéseiket a központi bizottmányhoz kötelesek felterjeszteni, sőt késedelmet nem szenvedő esetekben a közvetlenül érdekellett albizottmányokhoz is. A sebészek jelentéseiket egyenesen a főfelügyelő orvoshoz küldik be. Minden hanyagság hivatal vesztéssel büntetendő.

4-szer A lelkészek mindenkor oda utasitassanak, hogy a népet oktassák, és úgy a vész fontosságáról, mint a politialis rendszabályok szükségéről, felvilágosítsák. Ha a lelkész a bizottmánynyal karöltve jár, a kívánt siker nem fog elmaradni, népszerű oktatásokat igen czélszerű ha a felügyelő orvosok készítik, és azt a lelkészeknek átadják.

5-ször Hol a rendeletek iránt ellenszegülés tapasztaltatik, ott a rendes katonaság vétessék igénybe. Bár a cél elérésére ezen alkalmazás igen szomorú eszköz, de miután tekintélyek és elnézések által az egész ügy vesze van, nem szabad visszariadni semmiféle eszköztől, melylyel milliók jóvolta elősegittetik. A rendes katonaság szolgálata már több ily alkalommal igen sikeresnek

bizonyult be. 1850-ben főleg ennek köszönöm kerületeim megmentését.

6-szor A központi bizottmánynak első teendője legyen, alkalmas kórházak felállításáról gondoskodni. Hasonló kórház minden községben előre kijeleendő. Ha a falu szélén alkalmas istálló nem található, deszkákból kell ilyet felállítani, mert ha a megbetegedett marha azonnal külön istállóba szállitatik, nem csak könnyebb a még egészséges marhákat a véstől megóvni, hanem a betegeket is könnyebb czélszerű orvoslás alá venni, miután az orvos ideje sem vétetik ily kórházakban annyira igénybe, mintha minden egyes istállót naponként bejárni kénytelen. Azonfelül egypár embert hamarább lehet a bánásmóddal is megismertetni, mint minden istállóban az egész eljárást ismételni.

Ezek azon általános intézkedések, melyek életbe léptetését az egész országban ohajtanánk. A különös rendszabályok az 1850-iki rendeletekben oly tökéletesek, hogy azokat csak meg kell olvasni, érteni, és alkalmazni.

A marhavész hasonszenvi orvoslása körül, e következendő alapelveket kell figyelembe venni.

1-ször Általános gyógyszer a marhavész ellen nem létezik; az igazi prophylacticum egyedül a rendőri szabályok szoros megtartásában foglaltatik.

2-szor a sikeres orvosláshoz megkívántatik, hogy minden kóreset saját individualitása szerint ítéltessek meg, és ennek megfelelőleg választassék a gyógyszer.

Ezek folytán:

Ha a marhavész hirtelen lepi meg az állatot, ha mindjárt kezdetben a bőr alatt légdag észleltetik, gyakori hasmenéssel, erős nyálfolyással, ott az **Arse-nicumot** más szer nem fogja pótolni. — Midőn az állat elkezd szomorkodni, étvágya elvesz, nem kérődzik, nem ganajol, ily esetben választassék a **Nux vomica**. A hol a láz erős, az állat természete ellenére igen szilaj, szarvai és fülei hidegek, ott egy pár adag **Aconitum** előzze meg a **nux vomica** adagolását. — Ha a székelés véres, a **mercurius corrosivus** adagoltassék; — ha az állat nem vizelehet, s erre folytonos ingert érez, ott a **Cantharidest** lesz czélszerű alkalmazni.

A terhesek és ujonszülöttek körüli eljárás.

IV.

Az ujonszülöttek gyengeségei, és betegségei a szülés utáni első napokban.

(Vége.)

11. **Orbancz.** (Erysipelas neonatorum). E kór, hol az első napokban a szülés után, hol később szokott

megjelenni. A gyermek testén ugyan is orbánczos vörösség tűnik föl, gyakran csak egyes részeken, például: az ujjakon, a kézfejen, a lábón, a térdhajlásban, a nyakszirten. Egyes esetekben azonban a púp körül kezdődik, honnét az egész hastájjra, czomb és lábakra elterjed, ez esetben igen hirtelen fenésedik meg. A gyuladt testrészt megdagad, megkékül, és végre megfenésedik. Figyermekeknél a hereborék szokott legelőször megdagadni, innét a daganat a nemzórészekre terjed. E kórt többnyire igen erős láz kíséri.

Oka e kór származásának, bár mainapig sem tudatik, mindazáltal a tapasztalás eddig is igazolni látszik, hogy leginkább gyenge vagy szeszcs italokkal bő mértékkel élő anyák gyermekei lepetnek meg e veszályos kór által. Lelencz házakban járványosan uralkodni tapasztaltatott.

Orvoslása e kórnak igen nehéz, és kétséges. Leghelyesebben fogunk cselekedni, ha a kór indulatát veszszük tekintetbe; így a gyuladós időszakban **Belladonná**tól várhatunk jó sikert, a fenésedés beálltával pedig **Arsenicumot** adhatunk. Würzler orvostanácsos az 1851-ik évben Lipesében megtartott hasonszenvi központi gyűlésen e kór ellen a **taxus baccatát** ajánlotta. Saját tapasztalásunk után e szer hasznosságáról nem szólhatunk.

12. Szemlob (Ophthalmia neonatorum). Az újon-szülötteknél e gyuladás a legtöbb esetben a szemhéjakra szoritkozik, és egyedül akkor, ha a gyuladás nevedik, terjeszkedik a köthártyára, sőt az egész szemre is. Kezdetét veszi e szenvedés akként, hogy az egyik vagy mindkét szemhéj egyszerre megdagad, mire a gyermek szemét kinyitni nem bírja; nem sokára a Meibom mirigyekből megindul a nyálkafolyás, melyet sokan hibásan genynek lenni vélnek. E gyuladás megtámadhatja a szarvhártyát (cornea) is, melynek oly homályosodását eszközölheti, hogy hosszabb ideig tartó orvoslást igényelhet.

Ezen gyuladásra legnagyobb hajlammal bírnak gyenge testalkatu gyermekek, alkalmi okul szolgálak: rossz táplálék, tisztátalan vízbefürösztés, az anya fehér-folyása a szülés alatt, éles világosság, meghűtés.

Kezdetben e kór ellen a tisztaságon kívül alig szükség egyebet alkalmazni, melyre nézve czélszerű a gyermek szenvedő szemét lágy meleg tejjel naponkint mosogatni, vagy a mint az anyák ezt a régi idők óta megszokták, a gyermek szemébe fejni. Ha mindemellett a gyuladás nem szűnik, egy pár adag **euphrasia** azt rövid idő alatt eszközölni fogja. Midőn a gyuladás a köt vagy szarvhártyára, vagy az egész szemre is kiterjed, tanácsos a megnevezett szer előtt néhány adag **aconitumot** adni. Ha **dyscrasiák** vétetnek észre, akkor egyedül a

sulfur adagolásától várhatunk jó sikert. Fehérfolyásban szenvedő anyáktól származott gyermekeknél, vagy bujakórosoknál a **mercurius leend** a főszer.

13. Nem csekély aggodalmat és keseriséget okoz a magzatát mindenekfelett szerető anyának, midőn ez felfedezhető ok nélkül szopni nem akar. Ezen állapot, melynek oka minden felfogásunkat és okoskodásunkat felülmúlja, nem ép oly ritkán jó elő az életben, a midőn a gondos szülők az orvos tanácsát kikérik. A homöopathia itt is gyógyszerkísérleteinek köszöni, hogy segedelmet nyújtani tud és képes az anya kétségbeesését alaposan megszüntetni. Hasonló állapotban legegyszerűbb az anyának **cinát** vagy **mercurius solub.** beadni, mely után a makranczos gyermek egypár óra múlva az anyja emlőit a legszívesebben elfogadja.

14. Lélekzet megrekedés (Verfangen dér Kinder). Hirtelen meghűtés, nehéz táplálék után a kisdednél gyakran a szelek megrekednek, a gyomor szája, és az oldalbordák megdagadnak, e részekre a legesekélyebb nyomást érzékenyen veszi, a gyermek nyugtalan, hánykolódik, sír, lábaival rugdalózik, légzése rövid, sebes, néha kihagyóvá is válik. E szenvedés ellen egypár adag **chamomilla** mindenkor jó hatásának mutatkozott.

15. Hasadt gerincz (Spina bifida). Ezen nevezet alatt értetik egy kisebb- vagy nagyobb- kiterjedésű és átlátszó daganat, mely az újon-szülötteknél a lágyékgerincz- tájon, néha a gerincz egyéb táján is találhatik. Ezen daganat puha, vízzel meg van telve, a nyomásra enged, de fájdalmas. A külbőr, mely e daganatot fedi, ritkán veszít eredeti színéből. A gyermek a hátán nem feketik és folytonosan sír. Az alsó végtagok megme-redtek. A hátgerincz, hol a daganat szemléltetik, meg van hasadva. Ezen hasadékból tódul ki a daganat. E kórhoz közönségesen agyvíz-kór is járul.

E kór származása az első képzés hiányában keresendő. Orvoslása még eddig nem sikerült, ekként halálos.

16. Agyvízkór (Hydrocephalus). E kórral a gyermek születhetik, vagy a későbbi korban fejlődhetik ki; ezokból különböztetik meg a **hydrocephalus congenitus**, és az **acquisitus**. Mi e cikkben egyedül az elsőről szólunk.

A gyermekkel született agyvíz-kór székhelye az agy gyomraiban van, származik a szülés előtt, a szülés után pedig nevedkedhetik. Az ekként elválasztott savós folyadék tetemes mennyiségre szaporodhatik, ekként a koponya kiterjedése is szokatlanná válhatik. Ennek következtése a gyermekekre nézve néha majd nem észrevehetetlen, máskor azonban igen terhes. Mindenekfelett az agy működéseiben vétetik észre a legnagyobb változás. E kór nem minden esetben halálos, sőt

vannak gyermekek, kik az első életkoron szerencsésen túlhaladván, türehető egészségnak örvendenek.

E kórnak sikeres orvoslása **vilanysavas mészeléggel** (phosphorsaurer kalk) történik, s miután e kórra vonatkozókat Dr. Grauvogel után a „Hasonszenvi Közöny“ 2-dik számában a 15-dik lapon elég terjedelmesen előterjesztettük, olvasóinkat annak megolvasására utaljuk.

17. Hereburok daganat. Midőn a gyermek ezen éktelenséggel születik, mindenekelőtt meg kell vizsgálni, vajjon sérv van-e jelen? Ha sérv nem fedeztetik fel, ily daganat orvoslása szárazmeleg borongatásokon kívül mást alig tesz szükségessé.

Létezik azonban még kettős eset, mely a hereburok daganatjánál vizsgálatot érdemel, — néha e daganat vizkóros, néha pedig vizsér (hydrocele) képződött a herékben.

A hereburok vizenyős daganatjának ismertető jelei ezek: a hereburok puha, a nyomásra behorpad és nem fájdalmas. Szárazmeleg borongatások, belsőleg pedig a **helleborus** adagolása e bajt hirtelen megszüntetik.

A vizsér ezen kórtünetek által ismerteti magát: a daganat feszes, a nyomásra be nem horpad, átlát sző, fájdalom nélküli, a gyermek sírása által nem növekedik.

Gyógyítása többnyire sikerül, melynek elősegítése tekintetéből tanácsos a daganatot vízzelkevert pálínkával gyakorta bedörzsölni, és ha ezen eljárás sikeresnek nem mutatkoznék, a kórtünetekhez képest belsőleg **mercurt**, **chinát** vagy **digitalist** adagolni.

Egy szerény indítvány.

Dr. Dudits Miklóstól.

Tagadhatatlan tény, hogy a hasonszenvi gyógy mód terjesztése körül, a nemorvosi közönség fáradhatatlan buzgósága legnagyobb elismerést érdemel. Ezek hirdették az ígét, bár csekély szakavatottsággal, a kórisme, és kóroktan nehéz tanában; ők valának kevés kivétellel azok, kik practice is megmutatták hogy a homöopathiában a siker az alkalmazhatósággal párosul.

Mit eddig ellenfeleink felett kivívtunk, az az ő, és nem a mi érdemünk, — mert ahhoz, hogy mi orvosok is tényezőkként szerepelhessünk, nagyon is kevesen vagyunk.

A hasonszenvi közöny feladata leendő, rendszerünk orvosi követőit elő sorolni, és neveiket nyilvánosság elébe terjeszteni, — melynek ha eredménye még oly kedvezően fog is sikerülni, — kétkem, hogy számunk meghaladja a százat, még azon esetben is, ha olyanokat is számbavesztünk, kik e rendszer helyességét és elő-

nyét ugyan nem tagadják, de egy vagy más mellékes, személyes okból nézeteiket eltitkolják, — a csatlakozást kerülik, annyira, hogy titkuk fel nem fedezése miatt, meggyőződésük ellenére készek allopathice orvosolni.

E megdöbbentőleg csekély szám nem nevedésének azonban magok az orvosi tekintélyek okai. Nem értem ezzel az allopathia tekintélyeit, kiknek nincs érdekükben ellenfeleik táborát orvosokkal szaporítani; — saját tekintélyeinket éri e szemrehányás, kik az orvosi létszám emelése ügyében mondhatni általában közönyösek.

Pedig egy kicsit kevesebb közönyösséggel, és egy kevés több ügyérdekeltséggel lehetne segíteni e bajon, — könnyű volna szaporítani a hasonszenvi orvosok számát.

Vegyük a dolgot prakticus szempontból:

A mai korban, hol a dús sem nevezheti magát bizonyos tekintetből gazdagnak, — midőn a legvagyonosabb birtokosok is kénytelenek érzékeny szükségeket szenvedni; e mai napon mondom, ha a homöopathia tanulmányozásához kezdő orvosokat akarunk megnyerni, biztosítékot kell mindenekelőtt a tanoncznak nyújtani, hogy midőn mint hasonszenvész a gyakorlati életbe lépend, oly állást fog szerezhetni, melyen úgy saját anyagi jóllétének, mint a tudomány és emberiség követelésének gond nélkül megfelelehet.

Mint orvosnövendék minden igyekezettel iparkodtam a hasonszenvhez, mint saját meggyőződésem szerint legüdvösebb rendszerhez társakat megnyerni, — mindenkitől azon ultima ratiót hallám, hogy ha az orvos homöopatha lesz, elzárja maga előtt a tisztességes megéllhetés képességét, — és midőn erre válaszképen a pesti homöopathák bő praxisát felhoztam, azt nyertem feleletül, hogy mindenki Pesten nem maradhat, — erre nagy ismerettség, — kitartó vagyoni tehetség igényeltek, mely kevésnek tulajdona; — felhozák a vidéki homöopathák bámulatos csekély számát, mely semmi arányban sincsen a vidéken buzgólkodó laicusok nagy számával.

Ha ekkor mintegy 8—10 év előtt lett volna már közegünk mint ma, — és közlönyünk ez ügyet megpendítette volna hasábjain — csak e lapot kellett volna a kétkedők elé terjesztenem, és az általam e rendszernek félig megnyertek közül ma legalább is tíz hasonszenvi orvossal többen lennénk.

És az eddig divatozó tökéletes közönyösséggel mily eredményt vívtunk ki? Azt, hogy számunk 4—5 év alatt alig szaporodott; mert oly egyén, ki meggyőződése mellett a sorssal is képes dacolni, — a legsúlyosabb akadályokkal szembeszáll (ily akadályok pedig nagy számmal léteznek) tíz millióból találkozik évenként egy,

vagy ennyi sem. — Ha tehát haladni akarunk, — a haladás anyagát, — a részvétet kell emelniünk, minden egyes részvevővel könnyebb lesz rendszerünk emelése, s végre oda jutunk, hogy a rendszer önmaga terjesztheti igazságos ügyét, mit ma még róla fájdalom! el nem mondhatunk.

Segíteni kell tehát a dolgon, — ez a refrainje e hosszas előbeszédnek. Hogyan segítsünk? e kérdésre vonatkozó előterjesztésemet remélem a hasonszenvi közönség gondolkozása tárgyává teendő, és leendő talán az egész előadásomnak azon sikere, miként tudni fogjuk hanyadán vagyunk, és a mi fő, hanyadán leszünk.

Igaz, hogy hasonló orvosi személyes, de még inkább anyagi ügyekkel foglalkozni, a magyar hasonszenvi orvosok együletének létszen feladata; — de szükség-e addig is várni, míg az egylet megalakulhat, és ezen mindenkit egyiránt érdeklő tárgy megvitatását azon időre halasztani?

Tájékoztató megemlítem B. Csaba városa példáját. Az itt lakó értelmiség belátván sok tapasztalatok után a homœopathia előnyét az ellen iskola felett, kitzűzött egy bizonyos összeget, mivel a meghívandó hasonszenvi orvost évenként biztosítaná; — a biztosítás megtörténte után hat hétre volt hasonszenvi orvosuk.

E példát követni és valóítani nem lehetetlen. Szólitassanak fel azon vidékek, különösen azon laikusok, kiknél, és a hol a homœopathia már tartós gyökeret vert, miszerint a fentebb idézett példát követve, tűzzenek ki egy biztosított összeget egy megnyerendő hasonszenvi orvos számára.

Ha ezután hazánkban egy vagy több vidékén leendenek ily hasonszenvi orvosra nézve kedvező positionok, közöltessenek ezen állomások a közlöny hirdetési rovatában, nem fog eltelni 2 év, és ez úton, és nem másképp szaporodni fog a résztvevők száma ugy a közönség mint az orvosokból.

Közölni és megvitatni kell ekként e tárgyat, és az eredmény bizonyosan a legkielégítőbb leendő.

Még azok felett sem lehet kárhóztató itéletet kimondani, kik anyagi és szellemi érdek által lépnek körünkbe. Vegyék le a legelső és leghíresebb Operateurnak nem is kezét, csak 10 újját, és műtételeiben csekélyebb lesz a legutolsó borbélynál; — kössék össze Blondin kezét és lábát, és a niagarárde egy szál deszkán sem fog átmehetni; ne engedjék hatáskört egy orvosnak, mezőt tevékenységének, — és ez soha sem fog Hyppocratessé válhatni.

A közkórházak megismertetése.

(Folytatás.)

Az imént előterjesztett utasítás némely pontjai, a nmélt. m. kir. helytartótanácsnak 1863-dik évi febr. 15-kén 10240 sz. alatt kelt intézvénye folytán eszerint módosítottak, vagy pótlottak:

1-ször. A közkórházaknál külön bizottmányok alakítandók, kiknek közvetlen felügyelete alá helyeztetik a kórház. Ezen bizottmány tanácskozásairól, és intézkedéseiről rendes jegyzőkönyvet vezessen, mely jegyzőkönyv a nmélt. m. kir. helytartótanács által átvizsgálás és betekintés végett esetről esetre bekivantatni fog.

2-ször. Ezen bizottmánynak teendőihez különösen tartozni fog: alapul véve a kórházi leltárt, és az elkerülhetetlen szükségletet, évenként aug. 15-kén a jövő évi bevételek és kiadásokat kellőleg indokolt előirányzatot a . . . alatt ide mellékelt minta szerint készíteni, mely a hatóság által két példányban a leltárral együtt a nevezett hó végeig jóváhagyás végett ide beküldetni fog.

Ezen előirányzat egyes rovataiban foglalt összegek szolgálván a kezelésnél is irányul, — az évi számadások készítésénél alapul, — azokon ugyanazon rovatban felsőbb engedély nélkül még akkor sem szabad túlterjeszkedni, ha a költségvetés egyéb rovataiban fedezéstől szolgálható meggazdálkodás mutatkoznék is, — magától értetvén, hogy rendkívüli esetekben nagyobb szükségletnek engedélyezése felterjesztés által leszen kikérendő.

3-ször. A kórházi számadásokat a kórházi bizottmány évenként megvizsgálván, azoknak sommas kivonatát legfeljebb november 5-kéig a . . . alatti példány szerint ide bemutatni fogja.

4. 5. 6. Már a közlött utasításban foglaltatnak.

7-szer. A tápdíjak iránti ügyvitelnek egyszerűsítése, és siettetése végett rendeltetik:

a) hogy azonnal a beteg felvétele és honossága, ugy szintén vagyombeli állapota iránti kihallgatása után, annak illető hatósága, vagy ha ez tudva nem volna közsé, üres minták (blanquette) készen tartandó levelekben ezen körülmények elismerésére felkérjessék.

A megkeresett hatóság vagy község erre 14 nap alatt válaszolni köteles.

Minthogy ezen idő alatt a beteg többnyire még ápolás alatt van, netán támadt kétségek újabb kihallgatása által könnyen leszenek eloszolhatók, miáltal a honosság és vagyoni állapot kinyomozására irányzott hosszadalmas tárgyalások ki fognak kerülteni.

Az érintett megkeresésekre a 3. alatti minta alkalmaztatván, a közkórházi bizottmány ezen intézkedés teljesítésére felelet terhe alatt utasittatik.

Mennyiben az illető hatóság vagy község ez iránybani felelete idején be nem érkeznek, ezen körülmény a tápdíj kimutatások felterjesztését nem akadályoztathatja, de ez esetben a megkeresésnek másolata, és a többi szükséges iratok az illető kimutatáshoz leszenek melléklendők.

(Folyt. követc.)